

'Dan haalt Süskind ons er wel uit'

Walter Süskind met zijn dochtertje Yvonne en een vriendinnetje.

foto Herinneringscentrum Kamp Westerbork

Van Nieuwe Prinsengracht 51 overleefde niemand de oorlog - ook Walter Süskind niet, de man die zovelen redde van deportatie. Zijn verhaal heeft nu een zeer persoonlijke invalshoek.

EMMA BOELHOUWER

Janine Beulink (44), directeur van Filmhuis Bussum, was kapot na het zien van de film Süskind, in 2012. Ze vermoedde dat Walter Süskind, die als medewerker van de Joodse Raad zeshonderd Joodse kinderen redde uit de Hollandsche Schouwburg, ook een huisvriend van haar familie had gered. Twee maanden geleden hoorde ze dat haar eigen Joodse familiegeschiedenis verweven is met die van Süskind. Dat gebeurde in het kader van Open Joodse Huizen; rond 5 mei wordt in huizen die een rol spelen in de Joodse geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog over die rol verteld.

"De organisatie benaderde mijn moeder, Chawwa Wijnberg, over het pand Nieuwe Prinsengracht 51. Of iemand van de familie daar iets

over de familiegeschiedenis wilde vertellen. Niet alleen Süskind had daar tijdens de oorlog ingeschreven gestaan, maar ook Mozes en Estella Wijnberg, de grootouders van mijn moeder."

Beulinks moeder is geboren in de oorlog. "Ze heeft haar vader, Bob, nooit gekend. Hij werd opgepakt toen ze achttien dagen oud was en een jaar later gefusilleerd. Haar moeder, Mimi, dook met mijn moeder onder in IJpendam; daar zaten ze veilig. Mijn moeder is elk jaar ziek rond 5 mei, dus het is uitgesloten dat zij iets kan komen vertellen. Zij is wel degene die de geschiedenis kent. Ze heeft in 1992 een hele doos brieven geërfd van Mimi. Ik ben daar nu doorheen aan het ploegen, zodat ik het verhaal van onze familie straks ook kan vertellen. Liefdesbrieven van Bob en Mimi van voor de oorlog en briefwisselingen van de familie gedurende de oorlog. Sommige zijn saai, geneuzel over wasgoed, andere zijn grappig, ontroerend of diep tragisch."

De familie Wijnberg ging in 1942 in het pand wonen. Het waarom is onbekend. "De Wijnbergs waren een beleden gezin en ik vermoed dat ze veel connecties hadden. In de brieven komen bekende Joodse namen voorbij. Ik sluit ook niet uit dat ze Süskind kenden uit Duitsland. Uiteindelijk werd het antisemitisme hun daar te veel. Uit hun brieven blijkt dat ze er met pistolen onder hun kussens sliepen."

De Wijnbergs woonden slechts een jaar op de Nieuwe Prinsengracht. Terwijl Bob gevangen zat en Mimi ondergedoken, probeerden Bobs ouders, Mozes en Estella, er met het gezin van hun dochter Martha het beste van te maken. "Ik denk dat ze het daar relatief goed hadden. Het was nog geen hongerwinter." In december 1942 schreef Estella aan Mimi: 'Wij hebben geen angst. Mochten wij al

weggehaald worden, komen wij er toch weer uit, door Mau of Süskind'. Toch maakten ze zich zorgen, blijkt uit andere brieven - ze zagen overall vrienden verdwijnen.

De laatste brief uit Amsterdam dateert van half april 1943. Waarschijnlijk zijn ze daarna naar Westerbork gedeporteerd. Beulink: "Wat er precies is gebeurd, blijft gissen. De brieven zijn het enige wat we hebben. Er zijn geen overlevenden van de Nieuwe Prinsengracht 51." Op 27 april 1943 stuurde Estella Bob nog een briefkaart uit Westerbork. 'Maak je vooral geen zorgen over ons.' Een maand later werd ze vermoord in Sobibor, samen met Martha en haar kinderen. Mozes werd twee dagen later in kamp Vught doodgetrapt.

Süskind kon zijn burens niet redden, maar uiteindelijk ook zichzelf en zijn familie niet. Historicus Mark Schellekens (46) schreef in 2011 een boek over hem. Süskind vluchtte in 1938 naar Nederland. Hij wilde door naar Amerika en stond op de wachtlijst, maar kwam niet op tijd aan de beurt. De Duitsers verboden Joden na 1941 nog te emigreren. In 1942 verhuisde hij van Bergen op Zoom naar de Nieuwe Prinsengracht. Hij woonde er met zijn vrouw, zijn dochter, zijn moeder en zijn schoonmoeder.

Schellekens: "We weten niet wat precies zijn motieven waren om bij de omstreken Joodse Raad te gaan. Waarschijnlijk wilde hij zijn gezin behoeden voor deportatie, maar ik denk ook dat hij vanaf het begin van plan was om verzet te plegen. Toen hij verantwoordelijk werd voor de Hollandsche Schouwburg - waarvandaan Joden werden gedeporteerd naar de kampen - zag hij zijn kans schoon." Zeshonderd kinderen werden via de crèche tegenover de schouwburg weggesluisd. Süskind sjoemelde met de administratie en

redde op die manier volgens Schellekens ook duizende volwassenen. Ze werden uit de schouwburg gesmokkeld door het verzet om daarna onder te duiken.

Schellekens: "Hoewel hij met zijn charismatische karakter de Duitse bezetters om zijn vingers wond, waren steeds meer mensen van zijn daden op de hoogte. Eind september 1943 werd hij gearresteerd, waarschijnlijk door verraad. Nadat hij drie dagen in Scheveningen had vastgezeten, lieten ze hem vrij. Wat er toen gebeurde, is tragisch. Zijn broer organiseerde een feestje voor hem. Aan het eind van die avond kregen Walter en zijn vrouw Hanna ruzie. Hij wilde hun dochter Yvonne die nacht bij zijn broer laten logeren, dat leek hem veiliger. Zij wilde Yvonne mee naar huis, eindelijk weer het gezin compleet. Walter gaf toe. Die nacht vond de laatste razzia plaats in Amsterdam en alle drie werden ze op de trein gezet naar Westerbork."

Walter mocht als zogenoemde verlofganger terugkeren naar Amsterdam om zijn werk bij de schouwburg voort te zetten, maar zijn vrouw en kind moesten achterblijven als gijzelaars. De nieuwe bewoners van de Nieuwe Prinsengracht 51, de familie Otto, realiseerden zich jaren later dat het Süskind moet zijn geweest die nog wel eens langs de ramen liep in 1944 en naar binnen keek.

Waar Süskind in die tijd verbleef, is onbekend. In september 1944 moesten alle verlofgangers terug naar Westerbork. Süskind kon onderduiken, maar koos ervoor met vrouw en kind op transport naar Theresienstadt te gaan. Hanna en Yvonne werden 24 oktober 1944 vergast in Auschwitz. Süskind overleed tijdens één van de dodenmarsen vier maanden later.

Schellekens: "Zes jaar na de oorlog belden zijn twee broers in gezelschap van een metselaar en een politieagent aan bij de Nieuwe Prinsengracht 51. Achter de kachel op de eerste verdieping had Süskind zijn waardevolle spullen

opgeborgen. Waarom ze zo lang hadden gewacht, weet ik niet. Waarschijnlijk hoopten ze heel lang dat Süskind nog wel terug zou keren."

www.openjoodsehuizen.nl

www.huizenvanverzet.nl

www.chawwawijnberg.nl